

Kobalola bokonzi

**Ekambemi ya basali oyo batali
misala ya nduka pe mayi,
nakati ya basi pe mibali**

Le lac Turkana au coucher du soleil |
Photo par International Rivers.

Molongo ya makambu

Auteurs : Rudo Sanyanga, Michael Simon et Christina Hill.

Remerciements : Relecture et gestion de projet par Ange Asanzi, Siziwe Mota et Tafadzwa Mahubaba.

Design : Sally Whines

Ce guide a été rendu possible grâce au soutien généreux de l'Alliance mondiale pour l'action verte et l'égalité des sexes par le biais du Fonds mondial de subventions vertes.

Ekabami oyo esalami na ma kasi ya lisanga ya mokili mobimba ya l'Alliance mondiale pour l'action verte et l'égalité des sexes par le biais du Fonds mondial de subventions vertes.

Ekambemi efandi likolo ya koyeba ya International Rivers elongo na bikolo ya pemberi ya mayi na mokili mobimb. Tosanganaki na ba sungi ya misala bakambi ya bikolo pe ba mama na oyo etali koyeba na bango na misala ya nduka na RDC. To pesi matondo na Salomé Elolo de Femmes Solidaers (FESO) et Blandine Ilunga Bonianga de Solidarité des Femmes sur le Fleuve Congo (SOFFLECO), Caroline Ntaopane et Mela Chiponda de Womin, et Donna Andrews, bango nde basungaki biso na komeka pe kobongisa ekambeli oyo.

Mangomba pe batu oyo bakosalela ekambeli oyo babengami na kokutana na International Rivers pona kokabola makanisi soki esungaki bango. Po ekoki kobalolama to kobongisama. Soki meyele mususu ezali pona makoki ya basi kolobelba oyo etala nduka pe mayi bokoki kozwa biso. Boko benga biso via <https://www.internationalrivers.org/contact>

Namituna nionso bolingi bo commentaire bo benga biso:

Michael Simon à l'adresse suivante: msimon@internationalrivers.org

Siziwe mota à l'adresse suivante: smota@internationalrivers.org

Ou contact@internationalrivers.org

Publique en mars 2020. Droits d'auteur 2020 par International Rivers

International Rivers – Bureau chef

1330 Broadway, #300
Oakland, CA 94812, États-Unis
Tél: +1 510 848 1155
www.internationalrivers.org

International Rivers – Programme Afrique

Office F10, Pro-Equity Court
1250 Pretorius Street
Hatfield, 0083
Pretoria, Afrique du Sud
Tél: +27 12 430 2029

Ebandeli

Eteni 1 Kososola mituna na oyo etali kimwasi na kimobali

1.1 Kososola mituna etali kimwasi na kimobali na oyo etali nduka, mayi pe baoyo bafandi pemberi na mayi	5
1.2 Kososola pe ndimbola ya kimwasi pe kimobali	10

Eteni 2 Kokotisa lomeko ya kimwasi to kimobali pe kotia motuya na lingomba ya kimwasi to

Étape 1: Kososola bokeseni ya botuya oyo basi pe mibali bapesi na mayi	20
Étape 2: Kososola bokaboli ya misala na kati ya basi pe mibali	20
Étape 3: Kososola nani azali na makoki pe nani azali na bokonzi likolo ya makoki na kati ya ekolo	21
Étape 4: Kososola bankokoso ya basi na oyo etali mikano pe lolenge ya kolonga yango	21
Étape 5: Kososola baposa yasolo pe banga ya basi na oyo etali kimwasi to kimobali	21
Étape 6: Koyeba bopusi ya misala ya nduka na kati ya basi pe mibali	21

Eteni 4 Kobota pe kokotisa campagne na misala ya nduka pe bibale na kati ya basi pe mibali

Lipapu 1: Makomi pe ndimbola na oyo etali kimwasi pe kimobali	26
Lipapu 2: Botangi ya lingomba na maye matali kumuasi na kimobali	28
Lipapu 3: Botangi ya campagne na oyo etali basi pe mibali	30
Lipapu 4: Etape 1 – Kososola kibotuya oyo basi pe mibali bapesi na mayi	32
Lipapu 5: Etape 2 – Kososola kokabola ya msiala na kati ya basi pe mibali	34
Lipapu 6: Etape 3 – Kososola nani azali na makoki pe nani azali na bokonzi likolo ya oyo makoki nakati ya ekolo	36
Lipapu 7: Etape 4 – Kososola nkokoso ya basi na oyo etali mikano pe lolenge ya kolonga yango	38
Lipapu 8: Etape 5 – Kososola baposa yasolo pe banga ya basi na oyo etali kimwasi to kimobali	39
Lipapu 9: Etape 6 – Koyeba bopusi ya misala ya nduka na kati ya basi pe mibali	40

Malobelí

2

4

5

10

12

16

19

20

20

21

21

21

22

24

26

28

30

32

34

36

38

39

40

42

44

Ebandeli

International Rivers ezali lingoba oyo esalaka mosla ya kobatela kobatela mokili ya bibale minene pe droit to ndingisa ya bikolo oyo ebikaka pemberi ya mayi. Tosalaka misala ebele na baye basimbambi na banduka pe ba nzela ya mayi, pe ba oyo bazali komonisama pasi pona tina na bozui ya mabele na bango. Tosangani na ba mboka na elonga pe na mokili mombimba.

Boyebi ya International Rivers na oyo etali kosala misala na bikolo oyo esimbami na banduka, elakisaki mbala ebele ete banduka ezali na mbuma ya malamu te to mabe na bokaboli na oyo etali kimwasi to kimobali na kati ya bikolo. Elingi koloba ete banduka oyo ya minene esengi bikolo etika mabele na bango na makasi. Nzoka nde bandako na bango to mabele na bango ezindisami na banduka pe kobalolama nzela ya mayi oyo ezali kozindisa tango na tango to kokausa mabele oyo ya malamu. Yango nde ekobota mbuma ya mabe mbuma ekeseni na basi to mibali.

Yango wana International Rivers asengi na basali ya banduka baluka koyeba mbuma nini ekobotama na kati ya basi pona kososola bokeseni na kati ya basi pe mibali ya bikolo oyo ya pemberi ya mayi wana pe misala ya nduka mingi na tango ya botangi to makanisi ya nduka pe banzela nionso ya botangi esangisa basi pe mibali na ebandeli pe na mangomba ekeseni na kolanda koyeba lolenge nini nduka ekoki kosimba basi pe mibali ekosunga na kokima to kokitisa to pe kofutama na batongi nduka po ete droit to ndingisa ya basi pe mibali etosama pe litomba pe baposa na bango etalama.

Esengelipe na ba OSC pe ba ONG oyo ba zakosala na ngambo ya bikolo oyo esimbami na banduka basosola bokeseni ya litomba pe baposa kati na basi pe mibali.

International Rivers Azali kopusa masanga oyo etali makambo ya nduka pe mayi na kati ya bikolo oyo esimbami na oyo misala ekanisela pe bokeseni kati ya basi pe mibali na oyo etali basi pe mangoma ya basi pe litomba ya moko na moko.

Toyebi pe ete mokanda oyo ya kokambama etali mingi kotia motuya na kibokonzi ya basi oyo bakitisamaki natango na kala nakati na bikolo oyo esimbamaki na kokende liboso ya misala ya nduka, mayele ya bato oyo batangami te maboko ya bokotisami ya basi to mibali ezali kobwakisama.

Nakolimbola makanisi ya basi pe mibali toyebi ete tozali kotia ekambeli na maboko ya ba oyo bazali likolo ya baninga na kati ya bikolo oyo tozali kosala na yango misala. Na yango bakoki kokoba kokanga misu na oyo kobwakisama to kokitisama ya bato ebele.

Na yango tozali na elikia ete makoki pe mayele oyo epesami na kati ya ekambeli oyo esalelama pona kososola na ndenge ya monene pe likolo ya kimwasi pe kimobali na kosalela mayele oyo ezali awa na kati.

Ekambeli ezali pona kosunga OSC, ba ONG pe mangomba ya bikolo pona kobongisa oyo kimwasi to pe kimobali. Ekamebeli oyo ebotami to esalami pona kosunga masanga oyo esimbi bikolo oyo esimbami na misala ya nduka. Ekambeli oyo ezali pona kopesa mayele na bato ya mayele oyo bayebi ezate makambo ya kimwasi to kimobali po ete bakobongisa misala na bango. Totuni motuna oyo tokokotisa lolenge nini makambo etali kimwasi to kimobali na misala na biso? Pe yango ekosunga pe makita ya basi pemberi ya oyo ya mibali na oyo etali misala ya nduka.

Kososola kimwasi to kimobali pe komikotisa

Molakisi asaleli maloba ya kimwasi pe kimobali pona kolakisa litomba ya boyokani kati na basi pe mibali pe molende ya nguya kati ya basi pe mibali mibali. Toyebi ete misala ya nduka ezali na mbuma mabe kati ya basi pe mibali mikolo to bana mike.

Na kati ya mokanda oyo totali mingi oyo etali basi, po basi nde bazali komona pasi mingi na bomoyi pe mayele to makanisi na bango ezali kozwama na limemia te na oyo etali misola ya nduka pe na mikano na oyo etali mayi. Na yango nakatalaka makambo ya basi, to yeba pe ete mangomba misusu pe kati na bikolo ezali komona pasi lokola basi. Ezali minoko oyo ya bikolo ya bato muke bato ya bitonga ya losambo pe bakolo mabele.

Kasi mama ya likambo na oyo etali kotiama mopanzi to kobotolama kibokonzi ezali bosolo kati na bato ebele oyo bazali na bokeseni.

Mibeko ya bikolo ezali koyebisa oyo etali kimwasi to kimobali pe koalkida ete misusu pe ezali na kati na bikolo. Ezali kaka likambo ya mwasi to mobali te. Tango mosusu bayebani na kombo ya LGBTQIA – lesbienne, gay, transsexual, queer, intersexuel pe asexue. Kasi tango mosusu ebele na yango ekoki kopesa bososoli ya malamu.

Bokeseni oyo ezali kopesa pasi po bamosusu bazali kokitisama to pe kobotolama bokonzi na oyo etali kozwa mikano. Mayele oyo epesami na kati ya mukanda ya ekambami to molakisi, ekoki kosunga na koyeba ete ezali kaka likambo esengeli kosala bokebi na kobamba matonga lisanga ? Pe eleki motuya kosunga moto amiyeba.

Ekambeli ezali na biteni mine pe lipapu oyo ezali na makoki ya misala.

Eteni ya liboso:

Boyebi pona mbuma ya malamu to ya mabe na oyo etali nduka pona basi to mibali pe kokotisa maloba pe ndimbola na yango.

Eteni ya mibale:

Batoli pe bisaleli pona kosalisa mangomba pona bamitala pe bakanisa na oyo etali misala na bango moko na oyo etali kimwasi to kimobali na kati na mangomba pe na misala oyo basi basalaka.

Lipapu:

Esalelei ya botangi pe bososoli ya kimwasi pe kimobali. Ekambeli ezali na botangi oyo bato basi basala ya nguya bandalisa pe mayele mosusu ya botangi pe mabongisi.

Eteni ya misatu:

Batoli pe bisaleli pona kosunga mangomba basala misala pona bososoli bango moko pe pona koyeba misala ya nduka ekosimba basi pe mibali lolenge nini.

Eteni ya mine:

Batoli na mangomba pe masanga ekotisa bolende ya basi pe mibali.

Mayele ebele ezali na kati na mapapu ya ekambeli pe ekoki kozwama na [www.internationalrivers.org/transforming-power](http://internationalrivers.org/transforming-power).

Eteni 1

Kososola mituna na oyo etali kimwasi na kimobali

Les militantes de Bargny, au Sénégal, célèbrent la Journée d'action pour les fleuves en 2015. Lors d'un rassemblement sur le fleuve, les militantes ont protesté et ont brandi des pancartes en l'honneur de Berta Cáceres, une défenseuse emblématique du fleuve, originaire du Honduras, qui a été assassinée pour avoir résisté à un projet de barrage qui aurait dévasté sa communauté.
Photo par les militantes de Bargny.

4

1.1 Kososola mituna etali kimwasi na kimobali na oyo etali nduka, mayi pe baoyo bafandi pemberi na mayi

“

Lokola mabongisi ya misala oyo etali kimwasi to kimobali te, misala ya ba nduka efandi mingi likolo ya kozanga boyokani kati ya basi pe mibali. Ezali ya solo ete misala ya nduka ekotisi bokabwani makasi na kati ya bikolo pe kati ya basi pe mibali na lolenge ya talo ya biloko pona basi to pe kokabolama ya benefisi ekokani te. ‘Nduka pe kokende liboso lolenge ya sika pona bozwi mikano’

Barrage et développement: un nouveau cadre pour la prise de décision, le rapport de la Commission mondiale des barrages, 2000, p114

Mayi pe bozwi na yango ezali motuya mingi na kati na mokili. Yango ezali koleyisa biso pe kosala ete tokende liboso. Bibale pe mayi na biso ezali na bokeseni makasi oyo eyebani penza te kasi ezali na nkokoso na ndenge ya esaleli na yango kati na mokili. Bibale pe mayi ezuami na motuya ekeseni kati na basaleli na yango.

Kobenda mayi na bisika mosusu ezali kobota kozanga boyokani kati na basaleli po ete baye

bozobenda mayi bazali kosalela mayi na ndenge ya mabe pe ezopesa pasi na bikolo ya pemberi ya mayi. Kotonga ba nduka, kobenda mayi pona bilanga ya minene to ba compagnies /kopani ezali koretisa to kokausa mayi. Bokutani ya ebale na ebandeli na yango, bangomba pe bisika nioso oyo mayi elekaka ezali na motuya pona mokili pe bato.

Bibale epesaka bomoyi na bikolo ebele ya pemberi ya mayi. Mayi ezopesa biloko ya kolia, bato bazomela pe kosukola mayi. Bazoloba mbisi, bazozwa ndunda na ebale (Konposika). Bazobokola bibwele pe kosala bilanga ebale ezali lolenge ya kotambola to pe kosala mombongo ezali na motuya kati na bikolo pe na molimo. Bato ebele bazali na boyokani makasi ya bamboka.

Na kati na bango, mabele na bango pe mayi na bango. Kososola ndenge bato batosaka mayi ekoki kosunga biso koyeba ndenge ya kosalela yango poana koyeba malamu esengeli na biso koyeba ete kosalela mingi mayi na kati na maboto etali mingi basi.

Basi pe mibali bazali na misala ekeseni na oyo etali mayi. Lolenge wana bamboka ebele bazali na mibeko na oyo etali mayi.

Na kati na bikolo ebele basi nde batokaka mayi na mabota. Nde yango basi bazali na esika ya motuya na oyo etali kobatela mayi kasi basi mawa po bazali na bokonzi te na mikano ya makambo ya mayi. Basi bazali kozwama na limemia te.

Bato oyo basimbami na misala ya nduka to pe ba nzela mingi batiamaka na se na kati ya bikolo. Nzoka nde bomoyi na bango efandi likolo ya mabele pe mayi.

Ndakisa mabele ya Afrika, botangi elakisi bato batiamaka na se, bazali na makoki ya eloko na bakambi ya mboka. Bapesaka bango ata tango te ya kozwa mikano pe bazali konyokwama.

Kotonga nduka ezoniokola mingi basi na kati ya bikolo.

Misala ya nduka eboti mbuma mabe pona basi kasi mbuma ya malamu pona mibali.

Bambuma ya mabe pona basi:

Mabele pe bozwi

- Mikakatano na kozwa mabele pe kofutama na oyo etali kobungisama ya mabele
- Kobungisa soki bamemi bango na mboka mosusu
- Kobungisa biloko ya kotika
- kozanga kotia miso na bozui oyo esungaka bango

Kati ya mabota

- Kobetama
- Koniokwama pe koyiba
- Misala nioso ya ndako
- kozanga biloko ya kolia pe mbongo
- Bokono lokola HIV pe sida
- Nzala

Sango pe kolandela makambo

- Kozanga basango to koyeba ndenge ya kobongisa makambo
- Kozanga basango ya droit to ndingisa na bango
- Kozanga lolenge ya kolandela makambo

Misala pe misala ya leta

- Kozanga bokolonganu ya nzoto pe kotanga kelasi
- Kozanga kofutama ya lolenge elongobani tango babungisi biloko to kofutama te.
- Kozanga makoki komona bazuzi pe bazwi mikano

“Mbala ebele kolongola bato na esika songolo kotia mokano ya bango na esika pakala ezwakama na mibali pona mibali. Bango nde bafutamaka pona bikolo pe mabele. Kasi basi bazwaka eloko te pe bafandaka na ba ndako. Na yango esika ya mwasi na kati ya libota na oyo etali mikano ebonguani ”

Elizabeth Colson et Thayer Scudder, *From welfare to development: A conceptual framework for the analysis of dislocated people*.

Misaka ya nduka pe banzela ekoki pe kozala tina ya mbuma mabe lokola kozinda ya bilanga pe kozwa mabele na loma to na makasi. Kasi mingi penza kobengane bato na bandoko na bango soki baboyi kolongwa pona kopesa nzela pe banduka. Yango nde ekomelaki bandeko ya Inga na mboka Congo (Voir l'étude de cas ci-contre).

Makambo ya mabe eyokomaki pe na tango ya masolo na bakonzi ya mboka to pe ba companies to

kopani. Mibeko ya mboka epesaka nzela na mibali lokola balobelii to pe bazwi mikano ya mabota na bango to pe bikolo na tango ya masolo na bakonzi ya biloko to pe bato mosusu. Nde yango mibali bazali na bokonzi na oyo etali misala pe mbuma ya malamu to ya mabe to pe kobongisa na oyo etali kokotisa basi na kozwa mikano, mobeko ezaki te kosolola na mibali pe kozwa mokano na kombo ya libota. Nde yango baposa pe benefisi ya basi ekotalama te

Ndakisa:

“Bokende koyebisa bango te biso basi ya Inga tozomona pasi”¹

Ezali ya solo ete basi ya Inga na RDC, basalaka bilanga/balonaka avocat, malala, bitabe, manioko, pe madesu, basalelaka banzete pona lokola bakisi soki babeli. Nionso oyo baliaka ewutaka na mabele na bango moko. Basalaka musala makasi po ete mibali na bango basalaka te. Bilanga nde eleyisaka bango pe kasi leta apimeli bango mayi, lokiliki, biteyelo ya bana, balopitalo pe banzela, nzokande basi oyo bazo bika mibu zomi na zomi pona ebale monene pe zamba.

Basi oyo bafandi na Inga pe Basi Kongo Central na RDC. Na mobu 1970 pe 1980, bakonzi ya mboka Congo batongaki ba nduka mibale na kombo Inga1 pe Inga 2 pona kosalela makasi ya mayi ya ebale pe minda na ba mboka pemebeni. Bambula eleki ata elaka moko ekokisami te. Misala yango pe esimba te. RDC ebandeli misala mosusu oyo babengi Inga 3 RDC alingi atinda minda to lokiliki na mokili ya musika kasi bato ya Inga te.

Na mobu 2014 bandeko ya banque mondiale balobaki ete soki misala oyo esalam, bato koto zomi bakolongua na bamboka na bango pasi basi, mibale pe bana oyo bomoyi na bango efandi likolo ya ebale bilanga to pe zamba. Tokokende wapi ? Awa tokosala bilanga pe tokoteka pe mimbongo ekosungaka biso kotinda bana na kelasi. Elobi mama moko ya mboka kilengo bazopesa misala na bato ya misika kasi mibali pe bana na biso te. Mama mosusu alobaki. Bamama bazo bebisa mbongo ebele pona kotinda bana na bango na kelasi kasi suka na yango bilanga. Mboko mokote te ezali na mayi ya pompe to ya komela.

Kaka na camp Kinshasa, camp basali, lelo bato oyo batikaki bamboka na bango tango bazalaki kotonga Inga 1 pe Inga 2, nde bakoma kovanda kuna, bana na bango nde basalaka milongo pona kotoka mayi na pompe moko na kati ya mboka ya bato 10 000.

Malamu okoki kokende na site Balancing the Scales: *Using Gender Impact Assessment in Hydropower Development*.

<https://asia.oxfam.org/policy-paper/gender-impact-assessment-gia-manual>

¹Cette étude de cas est tirée de “Les femmes d’Inga: Un portrait de la résistance” par Ange Asanzi, assistante du programme Afrique de International Rivers <https://www.internationalrivers.org/blogs/337/the-women-of-inga-a-portrait-of-resilience>

1.2 Kososola pe ndimbola ya kimwasi pe kimobali

Bososoli ya kimwasi to kimobali na kati ya nduka, ebale pe bikolo ya mayi esungami tango masanga oyo ezali kosala misala na kati ya bikola oyo esimbami na misala ya nduka bazali na boyakani.

Etape ya liboso pe ya motuya ezali bososoli ya malamu. Ndakisa kimwasi kimobali ekeseni na kozala mwasi to mobali. Ya liboso ezali bokeseni ya nzoto, ya mibale bokeseni ya bisika towuti pe kimokambi ya basi pe mibali.

Ezali kotangisa lolenge nini basi to pe mibali bakoki kokamba. Lipapu ezali kolobela ndimbola ya kimwasi to kimobali. Mayele oyo ewuti na centre de formation de Nation unies pour les femmes. Ndako ya bopesi mayele to kolakisa, koteya ya bikolo nioso to Nations unies pona makambo ya basi.

Une femme Dulong de la province chinoise du Yunnan qui a parlé à International Rivers de l'importance du fleuve Nu pour la population ethnique Dulong en 2015 | Photo par International Rivers.

Kimwasi to kimobali

Ezali lolenge bato bazali kososola kozala mwasi to mobali pe boyebi na oyo etali kibokambi ezali kokabola basi pe mibali pesa kopesa bango lolenge ya kokamba, kokanisa pe bizali, pe lolenge bilkolo ezali kokamabala na basito mibali.

Bato basangisani na kimwasi tokimobali na bango pe kibokonzi oyo epesameli bango ezali kopesa nzela kobuka mbuka ya malamu pe makoki ya kozwa mikano soki ozali na kati ya masanga oyote, ezali pasi.

Boyakini kati ya basi pe mibali

Oyo etali boyokani ya basi pe mibali na esika moko pe na tango moko. Oyo etali pe bokeseni kati na boyokani na bango. Bosangani oyo etali kaka basi pe mibali te masanga ezali ebele. Ndakisa kendinida, polikitiki, ekolo, mbula ya mutu.

Makoki pe kibokonzi likolo na yango

Oyo etali lolenge ya kozwa makoki pe nani azali na bakonzi likolo na yango.

Koloba na ndenge ya limemia

Kobongisa pe kosalela pe koyanola mituna kososola pe kotomba makanisi ya basi pe mibali.

Kokotisa bokokani

Bokokani ya basi pe mibali pona kokende liboso na bisika nionso.

Kobota mbuma

Misala oyo esalami na basi to mibali pe kofutama na bango na misala ya bilanga to pe misala misusu.

Kobota

Kobota pe kokengela mabota. Oyo etali misala ya ndako oyo esalami na basi. Ezali motuya pona kobota, kolokota ba koni pe kotoka mayi, kolamba, kobatela, kelasi pe nzoto bokolongo no ya bana.

Eteni 2

Kokotisa lomeko ya kimwasi to kimobali pe kotia motuya na lingombia ya kimwasi to kimobali

Masango nionso oyo ezosala misala na bikolo, soki ekotisi basi pe mibali na misala, elingi koloba ete bango nionso bakolia mbuma. Pe oyo elakisi ete basi bakokamba na mbongo na bango moko. Oyo ekotisi kokokana kati ya basi pe mibali na bisika nionso.

Oyo ezndimisa kozanga bokokani na oyo etali kozanga makoki tope kozanga bakonzi ya kozwa mikano.

² <http://www.un.org/womenwatch/osagi/gendermainstreaming.htm>

ONU femme alobi ete oyo ezali kosangisa mayele ya kotelemela bokeseni na bisika nionso ya misala.²

Na kati na ekambeli oyo topesi bino mayele ya komitala pe kotala soki bokokani ezali kati ya basi pe mibali na kati ya misala na bino. Soki ezali te koluka lolenge ya kobongisa.

Le Mékong au nord du Laos. Le Mékong est une source importante de sécurité alimentaire pour plus de 60 millions de personnes dans les pays en aval, dont le Laos, la Thaïlande, le Cambodge et le Vietnam.

| Photo par International Rivers 2008.

Kokitisa bokokani ebandeli

Oyo ekoki kosunga na koyeba soki mangomba ekotisi bokokani kati ya basi pe mibali na kati ya misala ya politiki, kotala soki batie mutu asengeli na bisika esengeli.

Pona yango biloko mibale esengami:

- i. Politiki ya lingomba, basali, makoki pe mayele
- ii. Lolenge basi pe mibali bazwami kati na misala.

Lipapu ya 2 (Mibale) etali koyeba ndenge nini masanga ezali kokotisa bokokani ya basi pe mibali. Lipapu ya 3 pe ya 2 ezali na mituna na oyo etali ebandeli ya makanisi na lisanga pe ndakisa oyo bakoki kolanda. Oyo ekoki kosala lokala komeka basali pe basungi, pe basi pe mibali ya bikolo oyo pe bososoli na yango. Mituna oyo esengeli esimba makanisi, masolo pe kosalela yango. Pe sima na yango kotala mikakatano pe ndenge nini ya kobongisa. Esengeli kotia yango na mikanda pona kolanda.

Les zones humides de Hadeja-Nguru au Nigeria. Des familles traversent pour vendre leurs marchandises | Photo par International Rivers 2015.

Sima ya komitala, masanga ekoki :

- Kolandela masolo kati na masanga na oyo etali mikakatano
- Kotia mbongo pona misala ya kosunga mikakatano
- Kolandela kokende ya misala na oyo etali basi pe mibali.
- Kosala ndenge esengeli pona kotia basi pe na mibali na ebandeli ya misala pe misala yango moko.
- Kolandela po basali bayeba soki bokokani esimbi kati ya basi pe mibali.
- Kotangisa basali basungi pe bakambi ya bikola ya mayele na pona bazwa.

Soki bokutani na mikakatano na oyo etali bokokani, ezali na mayele bokoki kolanda.

- Kobengisa basungi ya sika to pe bato ya mayele.
- Kotala mbongo pona kobongisa misala tope kotangisa basali po ba yeba malamu oyo kimwasi to kimobali.
- Kokokanisa basi pe mibali na bisika nionso
- Kosunga mutu to batu bakoma ndakisa na kati ya lisanga pe batangisa bandeko kati na lisanga.
- Kosala lingomba ya bato oyo ba kosungaka bandeko na oyo etali kimwasi pe kimobali
- Kopesa basi pe mibali misala ekokani.
- Kopesa basali pe bakambi kibokonzi

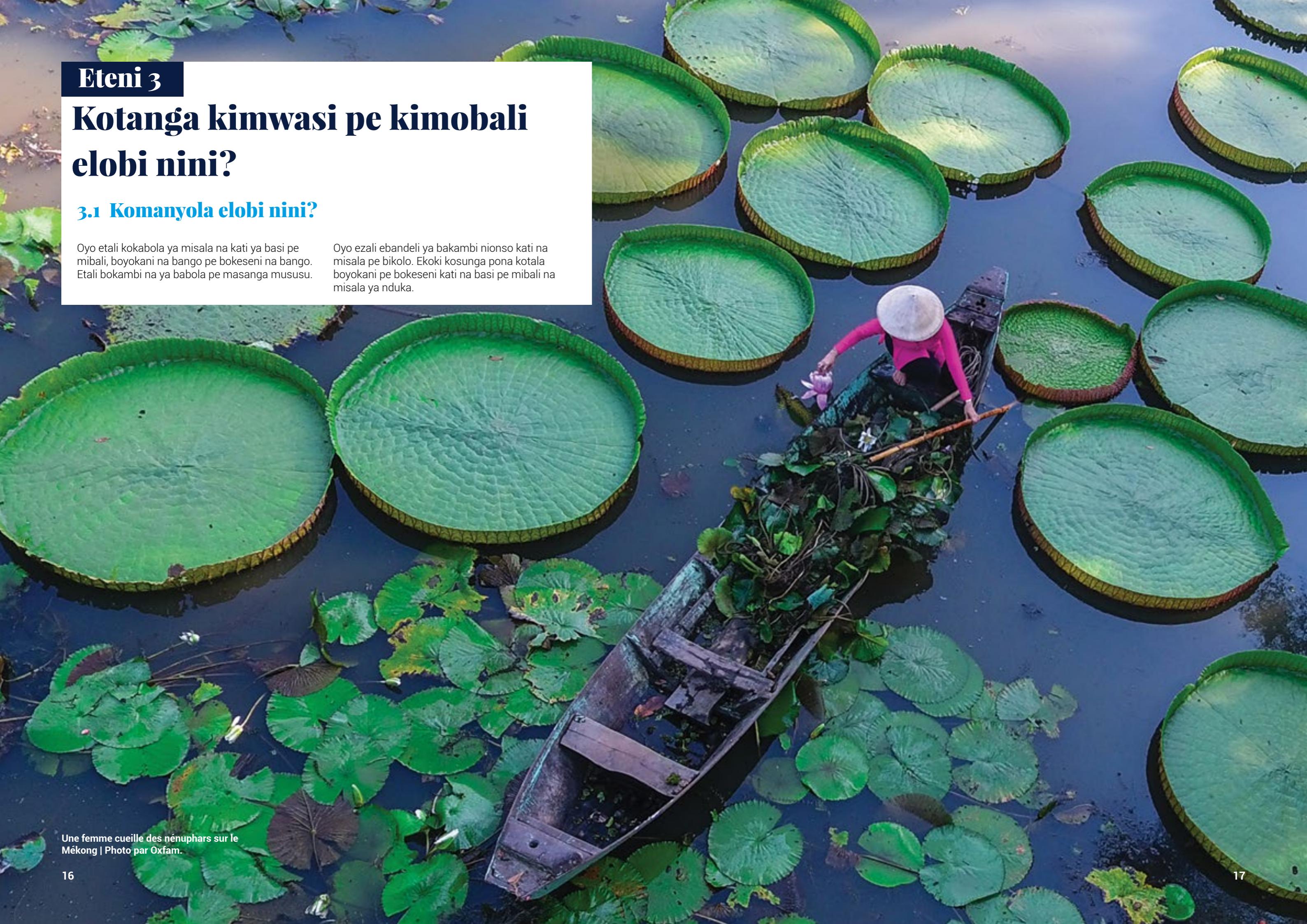
Eteni 3

Kotanga kimwasi pe kimobali elobi nini?

3.1 Komanyola elobi nini?

Oyo etali kokabola ya misala na kati ya basi pe mibali, boyokani na bango pe bokeseni na bango. Etali bokambi na ya babola pe masanga mususu.

Oyo ezali ebandeli ya bakambi nionso kati na misala pe bikolo. Ekoki kosunga pona kotala boyokani pe bokeseni kati na basi pe mibali na misala ya nduka.

Une femme cueille des nénuphars sur le Mékong | Photo par Oxfam.

Ndakisa:

Kososola mukolo na bomoyi ya basi ya Congo pembeni ya site nduka Inga na RDC

Bikolo ya Inga oyo esimbamaki na misala ya kotonga Inga ezali ba oyo basi ba kweyela makambo ya Inga 2 pe na mbula eleki. Kotonga oyo ezali kolakisa misala oyo ba mama ya Inga basalaka.

Misala ebandaka na tongo tongo tii na 22h. Kasi mikolo misusu elekaka milayi po esengeli na bango kokende koluka bakoni na zamba. Basi oyo basungaka na:

Bilanga: Basi misusu basalaka yango na mibali na bango. Kasi misusu bakufela mibali pe misusu ba bala te basalaka bango moko. Nde yango misala ya ndako eleki kilo.

Koteka mbisi: Bateki ebele bawutaka na Manzi. Ba oyo nde baza na bomoyi ya malamu. Kasi bango bazolela pona mbisi ebungi na ebale ya Congo.

Bokila: Oyo ezali mosala esalamaka na mibali kasi basi nde batekaka niama kati na mboka pe balambaka mosusu.

Koteka na wenze: Oyo esalamaka basi pe basi oyo ba tekaka ngonga molayi pobazali na tango ya kokota pe kobima na wenze te. Babandaka mosala tango bato babandi kosomba pe basilisaka tango bato batiki kosomba. Kasi bazwaka benefisi ya muke.

Na kokokanisa esika ya basi pe mibali, boyokani na bango pe bokeseni na bango. Bokoki bongo kososola mbuma nini ekoki kobotama kati na basi to mibali (mabe to malamu).

Nde yango batongi nduka bakotanga pe koyeba bakosala nini pona basi pe pona mibali pe bako yeba kopesa pe bokambi na basi pe kopesa bango misala.

3.2 Etape ya kotanga kimwasi

Pe ki International Rivers apesi bitape sambo (6) pona kososola mbuma nini ekoki kobotama pona basi pe mibali pe lolenge masanga oyo ezosunga bato oyo basimbami na misala, bayeba bokeseni pe baposa pe benefisi ya basi pe mibali na misala ya nduka pe mayi. Kotanga oyo esengeli kokolisa mabota to pe bikolo oyo esimbani na misala pe nioso bako sala esengeli batia yango na mikanda oyo ekoki kozwa ngonga milayi to mokuse.

Bitape yango oyo:

1. Koyeba motuya oyo basi pe mibali bapasi na ebale
2. Koyeba misala oyo basi pe mibali bazali kosala
3. Koyeba nani azali na makoki pe bokonzi na kati ya libota pe ekolo
4. Koyeba mikakatano oyo basi baza na yango pona oyo etali bozui mikano pe ndenge nini ya kolongo yango.
5. Koyeba baposa ya basi pe benefisi ya basi
6. Koyeba mbuma nini misala ya nduka ekoki kobota pona basi pe mibali

Mapapu 4 à 9 ezali bisaleli , ndakisa pe mituna oyo esengeli pona kosunga masanga nakozwa mayele ya betape nionso.

Eza malamu kozwa mayele na etape nionso pona masolo kati na basi pe mibali na tango ekeseni pe kotanga yango malamu.

Esengeli koyeba ete koyeba kimwasi to kimobali ezali kaka technike te. Ezali lolenge ya kososola pe kati ya bakolo, babonzi kati bikolo pe kati ya bakolo mboka pe bato ya libanda to bapaya.

Ezali na mibeko ya motuya oyo ekoki kokamba to kosunga kotanga ya kimwasi to kimobali:

- Kokotisa, koyeba pe kolonga mikakatano na kati na basi
- Kososola, kotanga pe kosala elongo
- Ezotala mingi baye bakitisami na kati ya bikolo
- Koluka koyeba lolenge nini bato bazali kotiamma(classe , sexe, ethnicite, capacite, mobilité ,etc) oyo eza na nguya na oyo etali kokitisa bato to kobwakisa bato
- Ekokisami na droit to ndingisa ya bato (elingi koloba kokotisa, komitia na bisika, kosala na polele, kosunga baye bazangi makasi pe kobwakisa mutu te) oyo ekokisami na mibeko ya mokili mobimba ya droit/ndingisa ya mutu.
- Koluka kobongola

Koyeba kimwasi to kimobali pe kobota campagne esengeli ekotisa mibali pe kosenga bango basunga basi na kokamba misala ya nduka pe bibale to pe mayi. Misala na biso na RDC elakisi ete kokotisa mibali botangi ya bososoli kimwasi pe kimobali emonisaki misala ya basi pe lolenge nini bakoki kosalela. Pe mibali ebele bakotaki sima ya basi na oyo etali activism to kosala sala na nduka pe mayi.

Soki mibali basepeli te na kokotisa basi na kotanga kimwasi to kimobali to pe campagne ya nduka pe mayi, esengeli kosala makasi pona kolonga mikakatano oyo. Eko kokitisa:

- Kobengisa bato pona komona ndenge nini bakambi ya basi bazali kosala misala na mibali oyo bazali sima na bango.
- Koluka kotangisa mibali
- Masano, kotamba na nzela, kolobelna naba radio to pe baaffiche oyo ezali kotombala bokokani ya basi pe mibali.

Soki ezali motuya kokotisa mibali, ezali pe malamu kofongola nzela ya mibala na basi bisika oyo kaka basi bakoki kosala mingi basi ba tunamaka te pe bakotisamaka te na oyo etali kotanga kimwasi to kimobali oyo tozo lobela awa elongo na mibali. Mibeko ya mboka ezali kokotisa pe kokanga basi kaka na misala ya ndako. Mibali nde baza na maloba na kombo ya mabota pe bikolo, konyola basi pe kozanga kotanga ys basi. Nde makambo oyo ekoki kokanga basi basala te.

Kobota misala oyo basi bakoki kosala, ekoki kosunga kolonga mikakatano oyo ya kosala te basi bazala ebele pona kotanga kimwasi pe kimobali pe kobota na campagne. Basi bakoki pe kosala misala ya kolimbola to kokamba. Kotia bakengeli ya bana pona bazwa mbongo.

Etape 1: Kososola motuya ya mayi kati ya basi pe mibali

Etape oyo ezali kotuna bango pona nini mayi ezali na motuya pona bango pe mayi oyo esalelaka bango nini. Mayi oyo ekoki kozala lolenge ya kolia na bango na nzela ya koloba mbisi pe bilanga, mayi ya komela pe kosukola lolenge ya kotambola pona kokende koteke na ba mboka misusu, to pe masano pe mabondeli to makambo ya molimo etape oyo ekoki kosunga na koyeba makambo ebele. Bitape 2 pe 3 ezali kosunga etape ya 1.

Etape 2: Kososola bokaboli ya misala kati ya basi pe mibali

Koluka ba information to basango pona koyeba kopesa misala na basi pe mibali. Ezali koluka koyeba nani akoki kosala nini, na ngonga nini na mukolo pe koyeba soki basi pe mibali basangani pona misala nioso oyo etali misala ya mbongo to te. Misala ebele basi basalaka, bafutamaka te po babengi yango misala ya basi. Esengeli koyeba bisika nini misala ezali kosalam. Ba données to basango oyo ekosunga bikolo pe masanga pona kososola malamu lolenge nini bato basimbami na misala oyo pe soki kilo ya misala na bango ebakisami to pe mbongo ekiti.

Etape 3: koyeba nani azana makoki kati ya mabota pe bikolo pe nani azana bokonzi likolo na yango

Etape oyo etali nani azana makoki pe bokonzi na kati ya mabota pe bikolo pe benefisi nini basi pe mibali bazali kozwa. Makoki oyo ezali mabele, zamba mayi pe koloba pe benefisi ezali kolia to koteke benefisi ezali mbongo, esika kati na ekolo nguya pe koyebana oyo ekosunga masanga pe bikolo na kososola nani akoki kosimbama pe ndenge nini soki biloko oyo ebebisami, ezwami to pe epesami na bato misusu.

Etape 4: kososola mikakatano na kokotisa basi nako zwa mikano pe ndenge nini ya kolonga yango

Esengeli koyeba nani azwaka mikano kati ya libola pe kati ya ekolo. Nani oyo batunaka te pe pona nini pe nani oyo batikaka libanda to baktisaka na bozwi ya mikano ya bikolo bakoki kokotisama. Etape oyo ezosunga na kososola mikakatano ya basi na bozwi ya mikano. Ekoki pe kopesa mayele na ndenge ya kokotisa basi na campagne ya ba nduka pe mayi pe bozwi ya mikano oyo ekoki kosunga makasi kati campagne.

Etape 5: kososola ba posa ya basi pe benefisi ya basi na oyo etali kimwasi to kimobali

Oyo ezali kososola baposa ya basi pe benefisi na bango pe koyeba ndenge nini misala ya nduka ekoki kobevisa makasi na bango na kokisa baposa yango. Koyeba oyo ekoki pe kosala ete masanga oyo ezosala misala na bikolo oyo esimbami na misala ya nduka, etala pe ba posa pe benefisi ya basi na kati ya campagne pe lolenge nini kokamba yango. Ndakisa kopesa bakambi pe kotangisa bango.

Etape 6: koyeba mbuma nini misala ya nduka ekoki kobota kati na basi pe mibali

Etape oyo ekomami na molayi ya bitape mitano ya liboso. Ezali mingi pona koyeba mbuma nini misala ya nduka ekoki kobota kati na basi pe mibali pe motuya nini basi pe mibali bapesi na bibale pe mayi, kati na misala na bango na makoki na bango, bokambi ya basi pe oyo etali kozwa mikano pe oyo etali baposa na bango pe benefisi. Ezosunga na koyeba malamu. Mayele oyo ekoki kosunga campagne na kotala te mbuma. Ya mabe ya misala ya nduka pona basi etiyama liboso na kati ya campagne. Kososola pe kotia na kati makambo oyo ezali kopesa basi pe mibali nguya na tango ya masolo pona benefisi na bango epayi bamemi ba projets.

Eteni 4

Kobota pe kokotisa campagne na misala ya nduka pe bibale na kati ya basi pe mibali

La pêche et les ressources naturelles dans le Mékong soutiennent les moyens de subsistance et la sécurité alimentaire de 60 millions de personnes
Photo par International Rivers.

Eteni oyo etali lolenge ya kobota likanisi ya campagne oyo ekokotisa basi pe mibali na katiya lisanga. Pona kosala yango mangomba esengeli ezwa mayele na botangi oyo esalamaka na oyo etali kimwasi pe kimobali na kati na yango misala. Na yango, mangomba esengele esala lolenge te ba droits, baposa pe benefisi ya basi pe mibali etalama na ndenge esengeli campagne esengeli ezala na mibeko oyo ekosunga misala na oyo etali basi pe mibali.

Na campaign esengi botosi ya mwasi pe mobali ndeke moko xx

- Kosala
- Etie misu na kosala pe kokamba ya basi na kozwa mikano na campagne
- Epesi nzela na koyekola te kosala elongo
- Etie misu na ba oyo babwakisama koyeba bato
- Prend en compte les identités intersectionnelles des individus
- Ekokisami na droit to ndingisa ya bato
- Ezoluka kobalola

Liste ya controle pona kobongisa ya campagne oyo etali kimwasi to kimobali (oyo ezali na lipapu 10) ebotami pona kosunga masanga oyo ezosala campagne ya ba nduka pe bibale pona kosala ete campagne ekotisa pe mibali

Liste ya controle ekoki kosalema pona koyeba ndenge nini plan to mabongisa ya campagne ezosala nini pona kobongisa plan to kolengele mabongisi ya campagne. Liste ya controle ekoki kobalolama to pe kosalela lokola ya mabongisi. Kotala lolenge ya kokotisa kimwasi pe kimobali ekoki koloba te litomba ezali natina.

Litomba ya campagne- litomba esengeli ekokana na ba posa ya basi pe ya mibali oyo basimbami na misala ya nduka pe boyebi ya malamu ya kimwasi pe kimobali.

1. Misala pe lolenge ya kokotisa yango:

Message ya campagne esengeli ezala polele kotombola droit to ndingisa pe benefisi ya basi pe mibali, koyeba soki yasolo ekosimba – basi pe mibali bakoki kozala na mitungisi ekeseni pe mutu na mutu azotala benefisi na ye.

2. Misala pe stratégies na campagne:

Oyo pe esengeli ekokana na komitungisa ya basi pe mibali pe:

- a. Kotombola kibokambi, mungongo pe misala ya basi na campagne
- b. Kondimbola strategie ya polele oyo etali kolonga mikakatano na oyo etali kokotisa basi na campagne.
- c. Kosala angele po ete basi na mibali basala misala ya campagne (koyebisa bango ngonga pe bisika misala mikosalema po ekoma mikakatano pona basi kosala te)
- d. Kosunga basi basala na kobakisa bango mayele pe makasi na mateya pe kosunga bango balikia na bango moko, bazala na makokiya kosala mosala pe yaka sangana
- e. Kosala ete basi bakoya na ndenge to motango ya kokokana na masola ya ebandeli ya misala pe mikano na bapusi ya banduka pe leta, pe na masanga ya societe civile pe makambo ya kotia molende na makoki pe koyekola misala ya campagne
- f. Kosangana na mangomba oyo balobelaka droit to ndingisa ya basi.

Kokotisa kimwasi to kimobli elingi koloba esengeli kozala na makoki ya malonga pona kokotisa basi na kati ya campagne. Elingi koloba esengeli kozala na makoki ya:

- Transport pona basi bakoki kokota na misala ya campgne
- Misala ya kobomba bana pona basi bakoka kokota na misala
- Kotangisa pona basi bazwa mayele ya technike to tekniki pe bayeba koloba liboso ya bato
- Kososola soki perte to kobungisa ezali
- Kokotisa bandimbola ya minoko misusu pe bokambi ya basi pona kosunga basi basala misala malamu pe bayeba koloba malamu.

Mapapu

Bateau de pêche sur le Mékong.
Le bas Mékong a été touché par le
développement de l'hydroélectricité
sur le cours supérieur en Chine, ainsi
que dans le bassin inférieur au Laos.
| Photo par International Rivers.

Lipapu 1: Maloba pe ndimbola na oyo etali kimwasi pe kimobali

Ndimbola oyo ewuti na bisika ebele. Le [glossaire sur l'égalité des sexes du Centre de formation des Nations unies pour les femmes](#).

Kimwasi to kimobali (Genre)

Oyo etali boyebi ya kozala mwasi to mobali pe lolenge bato bazomonela na oyo etali misala na bikolo. Emoneli ezokabola basi pe mibali pe ezopesa mutu na mutu lolenge oyo esengeli basalela, bakanisela pe bazalela. Ezolakisa pe lolenge ekolo ekambami. Kimwasi to kimobali ezali kolakisa lolenge ekolo ezali kopesa limemia na misala ya mibali, basi, ya bana ya basi pe ya mibali.

Bato bazali kotiama na ndenye ekeseni kolandisama misala na bango. Limemia ya misala oyo ezali kolakisa kozwa mbuma ya malamu, kokoka kozwa mikano soki mutu ayebi te soki azali mwasi to mobali lokola transsexuelles, intersexuelles ou asexuées, na tango wana ekokoma pasi pena.

Mwasi to mobali (Sexe)

Oyo etali lolenge ya nzoto ya mutu to pe ndenye abotama. Kasi oyo etali kaka ndenye abotamaki te, kotala, chromozomes Y to X. Koyeba transgenre, intersexuelle et asexuelle ekoki kososolama malamu na ndenye ya sexualité to bokeseni kati na muasi pe mobali kasi na ndenye ya mwasi to mobali te.

Kokota na makambo ya bozui to bomengo pe kosenzela yango

Yango ezali makoki ya koyeba kosalela bomengo to bozui pe kosenzela yango, lisusu kozala na bokonzi likolo ya bozui to bomengo pe ya kozua mikano na lolenge ya kosalela yango.

Boyokani kati ya mwasi pe mobali

Oyo etali boyokani na kati ya ekolo kati ya basi pe mibali na esika songolo pe na tango moko boye. Ezali kolakisa bokeseni kati na basi pe miabli. Ezala basi to mibali ekoki kotiama na mangomba ebele lokola kondimela/na makambo ya kosambela to religion, polititki, bipayi owuti/bikolo, esika ya mutu na ekolo, ozanani na ekolo, mbula na ye pe orientation sexuel to lolenge na ye azuelaka bomuasi to kimobali.

Kobengama bakombo

Oyo etali kobengama bakombo, bizaleli misala pe boyokani kati ya basi pe mibali bakombo na oyo etali kimwasi to kimobali ezali na ndenye ya mabe pe ya kolekisama, mikolo nioso.

Kosalela to kopesa muasi pe mobali kolandisa bosenga na ye

Oyo etali kosala justice to kozala sembo kati na basi pe mibali. Kosalela to kopesa moto na moto lolenge ya bosenga na ye, ezali kosunga pona kokokisa oyo basi pe mibali bazangaki na tango ya kala pe na lolenge ya kobika ya kala na kosalaka mosala esika moko.

Kokokanisa basi pe mibali

Soki kokitisana ezali te na kibokonzi na oyo etali mwasi to mobali, banzela oyo efungwami, kokabola makoki, benefisi pe koyeba kosungama oyo etali kotombolama ya basi pe mibali pe mosala ya moko na moko. Soki kokokana ezali te, mikumba ekomaka ebele to pe komitungisa pona nini esalami boye.

Koyeba to kososola kimuasi pe kimobali

Nzela ya koyeba misala pe mikumba ya basi pe mibali, boyokani pe bokesni na boyokani yango. Koluka koyeba bokonzi kati na libota pe bisika mosusu ya mosala pona kotombola bokokani kati na basi pe mibali.

Kotia angele na kimuasi pe kimobali

Ezali kososola pe kozua nioso oyo na lolenge ya kobika ya bato eza li kolongola pe kokitisa bamosusu to basi pe mibali.

Lolenge ya kozuela to kondima kimuasi pe kimobali

Kotia misala oyo ezopesa biyano na mituna ya kimwasi pe kimobali. Koyeba pe kotombola bokani na kolaba na ekenge to kolengèle pe kosala misala ya manaka oyo ezali kopesa biyano na kimuasi pe kimobali pona kotombola bokokani pe kotia angele nakimuasi pe kimobali.

Kobalola kimwasi pe kimobali

Kimwasi to kimobslsli ezali na katikati ya kotombola bokokani pe kobalola boyokani na bokambi oyo ezali kopesa nguya na ngambo moko pona kotombola kokabola bokonzi nguya likolo ya makoki, kozwa ya mikano pe kotia pe basi basala bango moko.

Kokotisa kimwasi pe kimobali

Oyo ezali kokokanisa basi pe mibali na oyo etali kokende liboso nakati bisika nioso ezali nzela ya kokokanisa basi pe mibali.

Kotala mbuma nini ebotami na kati ya basi pe mibali

Une évaluation de l'impact sur le genre (EIG) esalelamaka mingi pona kotanga misala oyo etiyami na molongo yambo esalama, koluka mbuma nini ekoki kobotama kati na bato na likanisi ya misala kati ya basi pe mibali pe boyakani na bango EIG ezali bongo kokanisa pe kotala makambo oyo ya motungisi ya kimwasi pe kimobali, makambo na ndenye ezali na tango ya ebandeli ya misala ezali kosunga na kobundisa maloba mabe na oyo etali kimwasi pe kimobali (kosala makasi po ete misala oyo elingi esalama ekoba na bokeseni)

Na kati ya misala esengeli esalama yambo to misala ebanda po ete misala to elimgi esalama ekoba na bokeseni te kasi etia makasi na kosunga basi pe mibali koyeba mbuma ya malamu to ya mabe na kati ya kimwasi pe kimobali ekoki kosalama pona kotala pe kobongisa ba plan pe banzela ya misala.

Kokotisa kimwasi to kimobali

Oyo ezali kokokanisa basi pe mibali na oyo etali kokende liboso nakati bisika nioso ezali nzela ya kokokanisa basi pe mibali.

Basi basala bango moko

Oyo ezali kobalola kimwasi to kimobali kopesa nguya na basi ezali kotala pe kobalola nguya na kati ya basi pe mibali ekoki kosalama na mwasi moko te basi basala to kokokisa ba droit to ba ndingisa na bango ebongwani.

Kokonza na kimuasi to na kimobali

Kososola kimwasi pe kimobali pe mangomba misusu na kati ya ekolo. Komitia na mangomba eyebi te kososola makambo nani aza nani pe na esika nini, atanga awuti wapi, azali mwana mboka, azali mundele to mutu mwindu to pe azali na nkokoso.

Bapaso ya kimwasi pe kimobali

Oyo ezali baposa ya solo ya basi na kati ya musala oyo epesamelis bango na kati na ekolo. Baposa oyo esimbi mingi kimama, kimwasi ya libala pe baposa ya ndako mobimba koleyisa, ndako ya kofuta kelasi ya bana, kofutama, kotoka mayi, bokolonganu ya nzoto pe misala. Kokokisa baposa oyo ezobongola eloko te kati na basi pe bazwami na limemia te.

Tina ya kimwasi pe kimobali

Tina na yango ezali kolonga kokitisama ya basi pe kotombolama ya mibali na kati na elonga pe ezopesa misala na basi.

Ekeseni na ndenye ya kobika, mombongo pe politiki oyo etiyami. Etali mingi bokokani lokola basi kozwa misala moko na mibali, kozala na eteni ya mabele pe makambo misusu, kozwama na makasi, kobotama pe kopona soki olingi kobota to te.

Kobota mbuma

Misala oyo basi pe mibali bazali kosala, efutamaka na mbongo to pe na biloko. Ezali kotika pe kosala biloko ya kolia na ndako oyo ekoki pe koteckama. Pona basi na kati ya bilanga, bilanga ekoki kozala ya bango moko to pe bakoki kosalela bato bafutama.

Kobota

Kobota pe makambo misusu pona kotala mabota pe ekolo oyo ekotisi misala ya ndako oyo esengeli pona kokitisa misala oyo etali kobota kasi pe koluka bakomi mayi, kolamba, kotala bana kelasi pe bokolonganu ya nzoto.

Kokamba ekole

Misala oyo esalami na basi na katiya ekolo na kobenda molaiy kimama na bango pona kopesa pe kotala biloko oyo esengeli pona kolia lokabola mayi, bokolonganu ya nzoto pe kelasi. Ezali mingi komipesa ya ofele na tango oyo bazali na misala ya kosala te.

Esika ya politiki ya lisanga

Misala oyo mibali bazali kosala na kati ya ekolo lokola ya politike na kati ya ekolo mobimba. Efutamaka lolenge moko boye.

Misala oyo efutamaka te

Misala oyo etali mingi misala ya ndako, lokola kolamba, kobongisa ndako kosukola bilamga, bilamga, kotala bana, kotala ba koko to mutu ya bokono na kati ya libota to azali na nkokoso ya tango molaiy mutu oyo azosala misala oyo, afutama te. Basi bapesa ngonga ebele koleka mibali na misala ya lolenge boye.

Lipapu 2: Botangi ya lingomba na maye matali kimuasi na kimobali

Botangi oyo esalami pona kosalisa mangomba na kobanza pe kakanisa lolenge nini kobongisa misala na oyo etali kimuasi pe kimobali na lingomba pe na misala.

Botangi yango ekosalema lokola ba ngalasisi to mosalala pe moko na moko akomikotisa na mosala po asosola lolenge moko na baninga. Nioso na oyo etali kokokana na kimuasi pe kimobali pe lisusu komipesa pona kolongola pasi pe kobongisa lolenge ya kosalela.

Ezali malamu kopesa ngonga ebele na botangi yango (ngonga mibale to misato) pona koyeba koluka koyeba likanisi ya moto na moto pe koyeba lisusu nini kosala mbala ya sima. Kosala ngalasisi yango na lombago te kasi kosolola na mozindo pe kozua mokano ya sala mosala.

Mituna oyo ezali nase ezali pona kakanisa malamu malamu penza. Mituna misusu pe bikoki kobakisama. Banzela misusu pe ekoki kobakisama na libaya botangi oyo ezali nase. Ndakisa pona komaniola lolenge ya kosalela ya lelo. Libaya botangi oyo ezali nase ekoki kozala esaleli pona kobomba bambano ya botangi ekosunga pona bolengeli misala ya kosala oyo etali kokokana ya kimuasi pe kimobali. Yango ekosunga pona kolandela soki makambo ezali kotambola to te na maye matali kokokana ya kimuasi pe kimobali.

Mbano ya botangi oyo ekoki pe kosunga pona koyeba bapsai oyo ezali na kosalela malamu oyo etali kimuasi pe kimobali, nabongo koyeba nini oyo esengeli kosalama liboso to yambo.

BItape ya sima to elandi:

- Kosalela botangi pona kobanda masolo mosusu etali esaleli ya lingomba ya makambo ya kimuasi pe kimobali pe bapasi to mikakatano na yango.
- Bolengeli misala ya bokokani ya basi pe mibali pe koyeba oyo ekosalama libosa pona kolongola pasi to mikakatano.
- Kotia ndambo ya misolo pona kolonga mikakatano eleki pasi,
- Kolandela ndenge misala ezali kosalama, kolandisama ndenge bato bayokanaki,
- Kozongela zongela botangi oyo (tango mosusu mbala moko na mbula) yango po basali bakanisa pe ba solola soki kokende Oyo ezali kokokanisa basi pe mibali na oyo etali kokende liboso nakati bisika nioso ezali nzela ya kokokanisa basi pe mibali.
- liboso ezali longua na botangi elekaki pe komikotisa na mosala pona bikateli ya sika ya mosala.
- Kokanisa kopesa mateya na basali nioso pe kutombuama ya misala ya kimuasi to kimobali (genre).

Esaleli ya botangi na lingomba ya oyo etali kimuasi pe kimobali (genre)

Mituna eleki motuya:	Boye to te?	Soki boye,pona nini Soki te lolenge nini to kokisa yango to pe kobongisela yango na ndenge esengeli?
Politiki		
Kati na lingomba politiki ya polele ezali pona oyo etali bokokani ya kimuasi pe kimobali pe bazangi kokitisa bato (bakisa oyo etali nzoto ya muasi pe ya mobali, oyo etali zemi pe mikumba na kati ya linbota)?		
Soki lisanga ezale na politike ya kokotisa kimwasi to kimobali pe kotia baposa pe benefisi ya basi na kati ya misala liboso?		
Bato		
Soki bato oyo bayebi makambo oyo malamu pe bazali na makoki ya kosunga balasi pona kobakisa boyebi na oyo etali kimwasi pe kimobali, bazali?		
Soki ezali na Lisanga ya bayebi yango bato bomoko pona balakisa bamisu oyo etali kimwasi to kimobali?		
Soki basali bazwaki misala pona mayele na bango ya misala pe bizaleli na banga na oyo. Etali kimwasi to kimobali?		
Soki bokokani ezali kati ya basi pe miabali na kati ya basali na lisanga pe na bibonga ya bozui mikano?		
Kosala: makoki pe boyebi		
Kotanga kimwasi pe kimobali, elakisi lolenge ebotamaki, ebandaki pe misala ezokende?		
Makoki pe bizalelei oyo esengeli pona kimwasi pe kimobali?		
Soki bato bakoki kozwa mayele na oyo etale kimwasi pona kobongisa misala?		
Kotanga makambo oyo kimwasi to kimobali ezali motuya pona basali nionso?		
Soki mbongo ezali pona kosunga misala ya malamu na oyo etali kimwasi to kimobali?		
Soki makoki, bokamba, ndakisa ya ebandeli ete oyo ekoki kosunga basali na kokotisa misala ya malamu na oyo etali kimwasi to kimobali na misala?		
Soki basungi bazali kozwa bosungi pona kobongisa mayele na bango ya misala pe bizalaleli na bango na oyo etali kimwasi to kimobali?		

Lipapu ya misato 3: Botangi ya campagne na oyo etali basi pe mibali

Botangi oyo ya campagne esalami pona kosalisa mangomba na kukanisa mingi lolenge na bango ya kosalela na oyo etali makambo ya basi pe mibali, pe lisusu kotala lolenge nini makambo yango etiami na tango ya kolengele misala ya ba campagnes ya banduka. Ezo salama pe lokola bangalasisi basali nioso bazo sala, bandeko mosusu pe, basi na mibali ya bikolo oyo bazali kosala mosala elongo. Bongo bososoli ekozala lolenge moko na lingomba na likambo ya kimiasi pe kimobali.

Ezali malamu kopesa ngonga ebele na batangi oyo (ngonga mibale to misato) pona kopesa tango yakokanisa malamu na oyo esngeli kosalama mikolo ekoya pe kopesa nzela na bato nioso bakota na campagne pe bayokana na eyano moko.

Botangi ndenge moko ezali ngalasisi ya mbango mbango te. Kasi yakozuela tango ya kukanisa malamu pona kozua ekateli ya kosala mosala. Mituna oyo ezali nase ezali komema likanisa moko. Mituna misusu bikoki kobakisama pe banzela misusu ya basango pona motuna moko na moko. Libaya ya makambo oyo eza nase bakoki ksalela yango pona kobomba basango ya botangi pona kosalela na mabongisi pona kokotisa kimiasi na kimobali na kobongisa pe na misala ya campagne.

Etapes elandi:

- Kosalela mayele oyo pona kobanda masolo misusu na kati ya lingomba na oyo basi pe mibali pe mikakatano na misala
- Kosala paln pona kokotisa malamu kimwasi pe kimobali na ebandeli pe kosala misala pe koyokana nini eleki motuya
- Kosala baendikateurs pe lolenge misala ezali kokende liboso pe posa ya basi pe mibali ekokisami
- Kotia ndambo ya mbongo pona makambo ya motuya
- Kolandela misala pona koyeba soki oyo boyakanaki ezosalama
- Koluka kotangisa basali basungi pe bat ya ekolo pe kopesa bango mayele na oyo etali kimwasi pe kimobali.

Esaleli ya botangi campagne na oyo etali kimiasi to pe kimobali

Mituna ya motuya:	Boye to te?	Soki boye, ndimbola pe lolenge nini Soki te, lolenge nini ekoki kokotisama to kobongisama?
Bolingi bosala nini pe pona nini?		
Bolengeli misala Litomba ekokokisa baposa pe benefisi ya basi pe mibali na oyo etali ba nduka?		
Litomba ekokokisa ba posa ya basi na oyo etali kimwasi pe kimobali?		
Plan oyo ya campagne efandi likolo ya kimwasi pe kimobali na lolenge basi pe mibali ya ekola bakoki kosimbama na misala ya nduka?		
Soki bokotisaki basi pe mibali oyo basimbami na ebandeli ya misala, mayele pe kolandama ya campagne. Soki basi bakoki kopesa mayelwrya misala, lolenge ya kosalela campagne?		
Soki basi bakoki kope mayele ya misala, lolenge ya kosalela campagne?		
Ba plan ya campagne efandi likolo ya mikakatano ya misala to bokambi ya basi ya campagne pe mayele ya kolonga yango?		
Kotia na misala Mongongo ya basi oyo basimbami na misala ya nduka eyokani na campagne?		
Basi bazali kosala pe kokamba na campagne?		
Bosengi ya kokokanisa basi pe mibali na makita na bazwi mikano na misala ya nduka, makita ya mangomba pe ya societe civile pe nionso oyo etali kobakisa bato pe kotangisa na oyo etali campagne?		
Mbongo ya campagne ekokani na misala oyo basi bazosala? (Ezall ndenge moko na mibali). Basi bazali kozwa lisungi esengeli na transport, bato ya kobomba bana po ba kende misala bazali ?		

Lipapu 4:

Etape 1 – Kososola motuya oyo basi pe miabli bapesi na mayi

Etape oyo ezali kosunga basi pe mibali koloba pona nini mayi ezali motuya pona bango pe esalelaka bango nini. Mayi epesaka bango biloko ya kolia, ba melaka, basokolaka bilamba trasnsport pe makambo ya kikoko pe ya molimo

Ba données to makambo oyo to biyano oyo ekosunga bato ya mboka pe bamemi misala na kososola motuya ya mayi pe ekozala ebandeli oyo esengeli pona etape 2 na 3 ekotonga.

Oyo ekosalama lokola masolo kasi na ngonga ekeseni na basi mibali. Sima na yango nde kosangisa bango pona basolola elongo nde ekopesa bososoli ya malamu.

1: Kobongisa diagramme to pe carte ya ebale kolakisa bisika oyo ekoki kosala na papier to na mabele.

2: Masolo oyo ekambami

Kosalela carte pona kolamusia makinisi pe masolo na kati ya bato pona basi pe miabali batie motuya nini na mayi carte ekoki kobongisama to pe koko mama pona kolakisa misala ezali to pe motuya ya mayi.

Tala ndambo mituna ekoki kotunama pona kolamusia masolo:

- Nini eleki motuya pona basi pe pona mibali na ebale?
- Mayele to boyebi nini oyo kaka basi to pe kaka mibali na oyo etali ebale?
- Lolenge basi pe mibali basalelaka ebali mukolo na mukolo? Pe ekozalaka lolengi nini na mbula?
- Benefisi nini basi pe mibali bazwaka na esaleli yango?
- Lolenge nini mosusu bayokanaka na mayi?
- Boyokani mosusu wana eza motuya ndenge nini pona basi pe pona mibali?
- Nini eleki motuya pona basi pe mibali oyo ekoki kobongisama soki mayi esimbami?

Oyo ezali na mokuse lolenge ya molayi ya kosala carte pona oyo etali motuya pe kotanga kimwasi pe kimobali lolenge ya molayi epesami na kati ya mukanda na biso boite a' outils en ligne ici.

www.internationalrivers.org/transforming-power

Oxfam facilite un exercice de cartographie fluviale avec le personnel du gouvernement au Laos.

Représentation visuelle de ce que le fleuve Congo signifie pour les femmes de la communauté Inga, réalisée lors d'un atelier co-organisé par International Rivers en RDC 2019 | Photo par International Rivers.

Lipapu 5:

Etape 2 – Kososola kokabola ya misala na kati ya bsai pe mibali

Etape oyo esengi kokongola badonnees pona kososola kokabola ya misala na kati ya basi pe mibali. Elingi koloba nani akosala nini, natango nini oyo etali misala ya kobota, kobota mbuma pe ekolo ekoki kozwama na lipapu 1.

Badonnees to biyano oyo ezwami ekosunga na bato ya mboka pe lingomba oyo ezali kosunga bango basosola mbuma nini ekoki kobotama na misala ya nduka kati ya misala ya basi pe mibali. Mingi na kokamba misala ya basi pe mibali ezokokola to te oyo ekoki kozwamana lipapu 9.

Mituna pe ndakisa oyo ezali na se ekoki kosunga pona kokamba (pe kokomama) masolo na basi pe mibali na oyo etali nani akosala nini. Oyo ekoki kosalamo lokola masolo kokabola basi pe mibali. Tango ya kosangisa bango, ekosunga bososoli ya malamu na moko pona kosalela ya malamu. Misala oyo ezali kaka bandakisa.

Kosala calendrier ya mikolo na mikolo (to pe 24h) / to calendrier ya tango mokoboye ekoki kozala motuya pona kosalela ndakisa oyo ezali na se awa ekoki kozwama na:
<http://www.fao.org/3/X5996E/x5996e06.htm#6.2.7%20Seasonal%20Calendar>

Esaleli ya koyeba kimiasi pe kimobali					
Misala	Basi pe bana basi	Mibali pe bana mibali	Wapi	Tango pe eleko nini?	
Misala ya kobota					
<ul style="list-style-type: none"> • Kotala bana/ bakoko • Bilanga pe kolamba pona libota • Kotoka mayi pona ndako • Kobuka bokani • Pe misusu (kotanga yango nionso) 					
Misala ya kobota					
<ul style="list-style-type: none"> • Misala ya • Koloba mbisi • Bilanga • Koteka • Pe misusu (kotanga yango nionso) 					
Misala ya ekolo					
<ul style="list-style-type: none"> • Kotala ekolo (Ndakisa mayi, hopitale pe kelasi) • Politiki ya ekolo • Pe misusu (kotanga yango nionso) 					

Mituna ya kolandelama:

Mituna ya kolandela: misala nini esengeli kokabola? _____

Pona nini misala pona basi pe pona mibali? _____

Misala ya basi ekokani motuya na oyo ya mibali (soki te, pona nini)? _____

Lipapu 6:

Etape 3 – Kososola nani azali na makoki pe bokonzi ya libota pe kati na mboka

Misala oyo esengi kotala nani azali na makoki kati na libota pe mboka. Kozala na makoki pe lolenge ya kosalela yango pe bokonzi likolo na yango na kozwa mikano likolo na yango pe nani akozwa benefisi na yango, ekosunga koyeba nani akoki kosimbama to ezwami na nzela kotonga nduka (Makoki ekoki kosunga na kotanga oyo ezali na lipapu 9)

Lokola misala ya nduka ebebisaka biloko lokola mabele, bazamba mayi pe koloba mbisi, biloko oyo ekoki kozala na katikati ya mutungisi. Na yango esengeli koyeba biloko nini ekoki koyeba kobebisama na misala oyo pena koluka kozwa biloko oyo pe ko contrôle yango.

Ndakisa ya carte ya mboka kotanga (Transect) pe misalal misusu ekoki kokisa masolo pe kosunga boyebi ya malamu ya biloko. Boyebi ya carte ya mboka (to biloko ya mboka) pe misusu ekoki kozwama na:

<http://www.fao.org/3/X5996E/x5996e06.htm#6.2.7.%20Seasonal%20Calendar>

Mituna pe ndakisa na se awa ekoki kosalisama pona kolakisa nzela (pe ekomama) na masolo na basi pe na mibali na bozwi ya mokili na kati ya mboka. Nani akoki kozwa yango, nani azali na bokonzi likolo na yango pe pona ndenje wana? Ekoki pe kozala masolo na basi na tango na bango pe mibali na tangp na bango pe sima na yango kosangisa bango pe ekosunga na kozwa mokano ya malamu.

2: Kosala profit ya kozwa biloko pe contrôle

Kosalela pe controller

Bazwi	Nani akoki kosalela yango		Nani akozwa mokano na lolenge ya kosalela biloko oyo	
	Basi	Mibali	Basi	Mibali
Mabele				
Nzambi				
Mayi				
Koloba				
Misusu				

1: Bazwi ya mboka oyo ekoki kobebisama na kokende liboso na misala ya nduka ezali nini?

Bomengo	Likambu nini ekosalema na nani

Mituna ya kolandelama:

Benefisi nini pona basi pe mibali bakoki kozwa na bozwi oyo bazali na yango? _____

Pona nini kaka mibali nde bazali na bozwi? _____

Pe eloko ezali kopekisa basi bazwa yango? _____

Lipapu 7:

Etape 4 - Kososola mikakatano na kokotisa basi na kozwa mikano pe lolenge ya kolonga yango

Etape oyo ezali pona kososola mikakatano pona basi na kozwa mikano na kati na mabota, mboka pe ekolo litomba ezali koluka koyeba mikakatano ya basi pona yango pe kibokambi na bango pe lolenge ya kolonga yango kolandisa masolo na basi ya mboka oyo basimbami na nduka ekosunga na koyekola mituna oyo pe kopesa mayele ya kotombola basi na misala pe bakamba na bango.

Mituna oyo nase ekoki kosunga(kotia yango na mikanda), masolo na basi.

Masolo oyo esengeli ekabolama na mibali pe bayeba kosunaga basi na kokota pe kokamba na kati ya ba campagne ya nduka pe mayi pe na oyo etali kozwa mikano na mboka

Masolo oyoy ekosunga koyeba mikakatano ya kolonga pona kotia basi na misala pe bokambi, na kozwa mikano na mboka pe campagne na banduka pe ebale.

1. Na mituna nini basi bazali na nguya ya kozwa mikano ezala na libala to na mboka
2. Eloko nini ezali kokanga bsai bazwa mikano libota to pe mboka?
3. Basi, bazali na bokonzi moko na mibali bozwi mikano na kati ya mboka soki, te pona nini?
4. Eloko nini ezali kopekisa basi bakoka kozwsa mikano te?
5. Pona nini basi bakoki kokamba te?
6. Esengeli kosala nini po basi pe bakoka kozwa mikano na mboka na oyo etali kokende liboso ya banduka?
7. Esengeli kosala kosala nini pona koyeba pe kosunga bokambi ya basi na ba campagne ya nduka pe ebale?

Na kotuna mituna oyo, bokanisa na oyo ekoki koya:

- Mibeko oyo ezo kitisa basi na bisika ya misala ya mboka
- Misala ya kotala bato oyo ezofutama te
- Elobeli oyo ete mibali babotama bakonzi
- Kobetama ya basi
- Kelasi koyebana pe makoki ya basi ezali ya mingi te
- Mibeko ya leta oyo epekisi basi na kosala milala ya leta

Lipapu 8:

Etape 5 – Koyeba baposa pe benefisi ya basi na oyo eatli kimwasi pe kimobali

Litomba na yango ezali pona kososola baposa pe benefisi ya basi na oyo eatli kimwasi pe kimobali. Pe koluka koyeba lolenge misala ya nduka ekoki kokanga bango bakokida yango. Baposa oyo nde ezali biloko oyo basi bazali na yango posa pona misala na bango ya miko nionso to pe kosala misala oyo epesa meli bango nakolnda kibokoko to pe bokaboli ya misala kati ya basi pe mibai. Benefisi na oyo eatli kimwasi pe kimobali nde epesi nzela na basi babalola bokeseni ya nguya, nde oyoy ezopesa bokokani na kati ya basi pe mibali (lipapu 1 nde ezali na yango)

Tango mosusu ezali pasi kosala bokeseni na baposa ya basi pe mibali pe benefisi ya kimwasi pe kimobali po ekoki kokokana. Ndakisa soki mwasi azali kofutama, akokoki kosunga na baposa ya libota oyo ekoki kopesa ye nguya ya kozwa mikana. Kasi ya motuya nde basi bakoka kolobela ba bosa na bango moko pe benefisi ekeseni.

Kotanga oyo ekoki pe kosala masanga oyo bazosala pona tina ya bamboka oyo esimbanji na banduk eyeba kotia pe mis ba posa pe benefisi ya basi na oyo eatli misala ya nduka.

Oyo eatli litomba ya campagne pe banzela oyo na basi ya kokota pe kokamba. Mituna pe ndakisa oyo ezali na se ekoki kosunga (botia yango na mikanda) masolo na basi na oyo eatli baposa pe benfice na bango. Sima na yango koyebisa pe mibali po bango pe esengeli bayeba misala ya nduka ezali kosimba ba posa pe benefice ya basi.

Masolo oyo etali baposa ya basi

Baposa na oyo etali kimwasi pe kimobali	Benefisi na oyo etali kimwasi pe kimobali
Kotanga pe ko ndimbola • • • • • •	Kotanga pe kondimbola • • • • •

Tala ndambo ya mituna oyo ekoki kosunga na oyo etali baposa pe benefisi ya basi na oyo eatli kimwasi pe kimobali:

- Basi bazali na posa ya nini pona kosala misala na bango ya mikolo nionso?
- Eloko nini ezali kopekisa basi bazwa bokonzi ya bomoyi na bango?
- Esengeli kosala nini pona kosunga basi babongola makambo oyo?

Lipapu 9:

Etape 6 – mbuma nini misala ya nduka ekoki kobota kati na basi pe mibali

Etape oyo ezali pona koluka koyeba mbuma nini misala ya nduka ekoki kobota kati na basi pe mibali. Ekosunga pona kososola malamu mbuma na oyo etali basi pe mibali pe mayele oyo ekozalal likonzi ya solo plan ya campagne oyo ekosunga basi pe mibali na kosala te mbuma ya mabe pona basi etala liboso.

Masolo esengeli esala kati na basi pe mibali na kati ya mboka oyo esimbami na misala ya ndua pona koyeba ba mbuma nini ekoki kobotamama na bosolo.

1. Motuya nini basi pe mibali
 2. Misala ya basi pe mibali
 3. Biloko oy basi pe mibali bazali kosalela pe controler na yango.
 4. Bokambi ya basi pe bazui ya mikano
 5. Baposa pe benefisi ya basi botangi esengeli etala badonnee oyo ezwami na bitape 1, 2, 3 pe 4.
- Mituna oyo ezali nase awa ezali kaka makinisi. Epesami pona kobanda masolo pe kolamuska makanisi ya bato pona bakoka koloba lolenge nini misala ya nduka ekoki kobota mbuma kati ya basi pe mibali.

Etape oyo ekoki kosalema na ndenge ya masolo lisanga moko ya basi pe mosusu ya mibali. Kasi bokoi pe kozwa makanisi na lipapu ya 4. Masolo oyo esengeli ekomama malamu.

Masolo oyo etali koluka koyeba mbuma na bitape 5 awa na se

Mbuma nini mbongwana ekomema na misala ya nduka? Tomoni bongo bato bakotika ba mboka na bango na makasi po ete bandako na bango ezindisami na ba nduka. Mbongwana ya nzela ya mayi.

Outil d'impact sur le genre		
Motuya oyo basi pe mibali bapesaka na bibale	Baposa ya basi pe benefice na bango na oyo etali kimwasi na bango	
<ul style="list-style-type: none"> • Nini oyo ezali na motuya pona basi pe bakobungisa soki nzela ya mayi ebalolami? • Nini oyo ezali na motuya pona mibali pe bakobungisa soki nzela ya mayi ebalolami? 	<ul style="list-style-type: none"> • Ndene nini misala oyo ekobebisa baposa ya basi na kimwasi na bango? • Ndene nini ekobebisa benefice na bango • Ekoki kosalema te misala oyo ekokisa ba posa pe benefice ya basi na ndende ya kimwasi? Soki boye, lolenge nini? 	
Kozwa bikoko pe bokonzi na yango	Kokabola misala kati na basi pe mibali	
<ul style="list-style-type: none"> • Bozui nini basi bazli na yango pe ekobebisama ndenge nini soki misala ya nduka esalam? • Mbuma ekobota pona basi? • Bozui nini oyo mibali baza na yango control eko bebisama na misala ya nduka • Mbuma ninin ekobota pona mibali • Biloko nini basi bakobungisa • Nionso oyo ekosala nini na boyikani kati ya basi pe mibali na oyo etali nguya 	<ul style="list-style-type: none"> • Misala nini? Awa na kobota, kosunga bato ya mboka ekosimbama ndenge nini? • Soki misala ya basi ekobakisam? • Misala oyo basi basalaka kasi bafutamaka te ekomata? • Misala ya mibali ekobakisama to te/ • Salaire ya basi pe mibali eko baluka to te? Soki boye, ndenge nini? • Ndene nini kobakisama ya misalal ya basi pe mibali, ekosimba boyokani na bango na oyo etali nguya. 	
Kokamba ya basi pe kopesa mitindo		
<ul style="list-style-type: none"> • Bakambi ya basi pe kozwa ya mikano mikata ya mboka ekosunga to kokitisa basi na kokamba? • Mingongo pe makanisi ya nani bakoyaka? • Mbumba nini kobotela bikolo soki leta pe bato mboli ya misal ya nduka bauokeli basi te? 		

Lipapu 10:

Liste ya cotrole pona mabongisi ya campagne na oyo etali kimwasi pe kimobali

Liste oyo ebotami pona kosunga masanga oyo ezosala ba campagne ya banduka pe bibale batala pe kimwasi na kimobali bakoki kosalela yango pona kokanisa kimwasi pe kimbal na kobongisa misala. Liste oyo kobalolama to pe kobongisama po esunga misala.

Liste oyo esengeli esalama na boyokani kati ya mangomba pe basi pe mibali yambola oyo bokosala na bango misala. Nde bomoko ekozala pona plan ya campagne. Oyo ebosani te makambo oyo eleka na kala pe ezotala benefice ya basi pe mibali.

Liste ya contrôle pona kobongisa misala ya campagne na oyo etali kimwasi pe kimobali

Mituna ya motuya	Biyano, pona koyeba ndenge plan ya campagne ekoki kobalolama po etala kimwasi pe kimobali
<p>Litomba ya campagne ezali nini?</p> <p>.....</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ndenge nini litomba oyo ekosunga ba mibali. Botangi ya kimwasi pe kimobali esungi ndenge nini na litomba? • Basi pe mibali oyo basimbamaki na misala ya nduka bakotisamaki pona kotia litomba? • Campagne oyo ezomatisa ndenge nini to ezobatela ndenge nini? 	
<p>Campagne ekobatela ndenge nini:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pona basi bazwa makoki ya bango moko? • Pona mibali bazwa makoki ya bango moko? 	
<p>Campagne ekopekisa ndenge nini:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kobakisela basi misala oyo efeta te, salaire na bango ekita? • Kobakisela mibali misala pe kotisama ya salaire na bango. 	
<p>Soki campagne ekoki kobota mbuma mabe pona basi pe mibali? Mbuma oyo ya mabe bakosala na yango nini?</p>	

Etapes elandi:

- Kotangolola plan to bolengeli ya campagne pe ya masolo pe bamessage to mayebisi na oyo etali kobongisa ya misala.
- Kosala bosolo te mbongo ezali pona misala na oyo etali kimwasi pe kimobali (elimi koloba soki kabakisa bat na misala na etali kimwasi pe kimobali, misala oyo epesameli na basi, transport pe bato ya kotala bana pona kosunag basi bakota na misala).
- Kolandela misala na kosalela biloko oyo etali kimwasi to kimobali.
- Koluka koyeba soki campagne etomboli mingongo ya basi oyo bakwe yeli makambo, kosunga basi bakota na misala pe bakamba. Pe kosala basi pe mibali bakokani na makita na bazwi mikano na oyo etali misala ya nduk, banzela ya societe civile pe kobakisa bato, pe na koyekoba misala ya campagne.

Références

Community-based Human Rights Impact Assessment: The getting it right tool Training Manual, 2009, Oxfam and International Federation for Human Rights.

https://www.oxfamamerica.org/static/media/files/COBHRA_Training_Manual_-_English.pdf

Dams and Development: A new framework for decision-making, the report of the World Commission on Dams, 2000,

https://www.internationalrivers.org/sites/default/files/attached-files/world_commission_on_dams_final_report.pdf

Facilitator's manual: competence development programme on gender mainstreaming, 2002, United Nations.

<https://www.un.org/womenwatch/osagi/pdf/CompetenceDevelopmentFacilitatorsManual.pdf>

Gender Equality Glossary, UN Women.

<https://trainingcentre.unwomen.org/mod/glossary/view.php?id=36>

Gender Toolkit, 2018, Critical Ecosystems Partnership Fund.

<https://www.cepf.net/sites/default/files/cepf-gender-toolkit-2018-en.pdf>

Hill, Christina with Chris Madden and Nina Collins., A Guide to Gender Impact Assessment for the Extractive Industries, 2017, Oxfam Australia.

https://www.oxfam.org.au/wp-content/uploads/2017/04/2017-PA-001-Gender-impact-assessments-in-mining-report_FA_WEB.pdf

Hill, Christina with Phan Thi Ngoc Thuy, Jacqueline Storey and Silavanh Vongphosy, 2017, Lessons learnt from gender impact assessments of hydropower projects in Laos and Vietnam, Gender & Development, 25:3,455-470, 2017, Oxfam GB Routledge.

<https://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/lessons-learnt-from-gender-impact-assessments-of-hydropower-projects-in-laos-an-620369>

Oxfam's guide to feminist influencing, 2019, Oxfam International.

<https://www.oxfam.org/en/research/oxfams-guide-feminist-influencing>

Reddy, Trusha, with Rudo Sanyanga, Tafadzwa Mahubaba and Ange Asanzi, International Rivers and Womin, Women, the guardians of rivers and fighting big dams: A guide for women activists in Africa, 2019, International Rivers and Womin.

<https://womin.org.za/images/activist-guides/FightingBigDamsfinal.pdf>

Scudder, T and Colson, E. "From welfare to development: A conceptual framework for the analysis of dislocated people." *Involuntary Migration and Resettlement: The Problems and Responses of Dislocated People*. Hansen, A and Oliver-Smith, A (eds) Westview Press, 1982, Boulder, Colorado.

Simon, Michael. *Balancing the scales: using gender impact assessment in hydropower development*, 2013, Oxfam Australia.

https://resources.oxfam.org.au/pages/view.php?ref=1210&search=gender+hydropower&order_by=relevance&sort=DESC&offset=0&archive=0&k=&curpos=5

The Oxfam Gender Training Manual, 1994, Oxfam.

<https://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/the-oxfam-gender-training-manual-141359>

International Rivers - Siège

1330 Broadway, troisième étage

Oakland, CA 94612, États-Unis

Tél: +1 510 848 1155

www.internationalrivers.org

International Rivers – Programme Afrique – Afrique

Bureau F10, Tribunal Pro-Equity Court

1250, rue Pretorius

Hatfield, 0083

Pretoria, Afrique du Sud.

Tél: +27 12 430 2029

